

บทที่ 3

การใช้และการดำเนินการตามพันธกรณีในอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีชีวภาพ และอนุสัญญา ENMOD

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศกำหนดหลักเกณฑ์ซึ่งเป็นการจำกัดวิธีการและวิธี
ทางในการทำสงครามโดยการมุ่งเน้นไปที่การคุ้มครองเหยื่อที่ได้รับผลร้ายจากการสู้รบ จาก
หลักเกณฑ์ตามทีบัญญัติไว้ใน API แต่บทบัญญัตินั้นก็ยังมีข้อห้ามที่เฉพาะเจาะจงถึงลักษณะ
ของอาวุธที่ห้ามใช้อาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง นอกจากนั้นยังมีอนุสัญญาที่ควบคุมและจำกัด
การใช้อาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพซึ่งเป็นข้อห้ามเฉพาะในการจำกัดและควบคุมการใช้อาวุธเคมี
ชีวภาพที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

1. วัตถุประสงค์และการบังคับใช้อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีชีวภาพและอนุสัญญา ENMOD

1.1 วัตถุประสงค์และขอบเขตการบังคับใช้อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีชีวภาพและอนุสัญญา ENMOD

วัตถุประสงค์และขอบเขตการบังคับใช้อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีชีวภาพ
ขอบเขตการบังคับใช้ของอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพนั้นใช้บังคับระหว่าง
รัฐภาคีแห่งสนธิสัญญา

วัตถุประสงค์และขอบเขตการบังคับใช้อนุสัญญา ENMOD

วัตถุประสงค์หลักของอนุสัญญา ENMOD คือการห้ามใช้เทคนิคการดัดแปลง
สิ่งแวดล้อม อนุสัญญานี้ประกอบด้วยส่วนของอารัมภบท (preamble) ที่แสดงให้เห็นถึง
หลักการที่สำคัญของอนุสัญญา 3 ข้อแรกคือ การพิจารณาทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องของการลดอาวุธ ข้อ
สองคือ การยอมรับผลกระทบด้านลบจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของการ
ดัดแปลงสิ่งแวดล้อม ซึ่งการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวเพื่อวัตถุประสงค์ในทางทหารหรือทางที่เป็น
ปรปักษ์อื่นใดอาจก่อให้เกิดอันตรายอย่างสูงสุดต่อมนุษย์ และในข้อที่สามเป็นข้อแนะนำว่าการใช้
เทคนิคการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมเพื่อวัตถุประสงค์ในทางสันติสามารถพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่าง
มนุษย์และธรรมชาติในการอนุรักษ์และพัฒนาปรับปรุงสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ในปัจจุบันและ

อนาคตได้ นอกจากนี้สนธิสัญญายังระบอบด้วยข้อบทที่เกี่ยวข้องในทางเนื้อหา 6 ข้อ รวมถึงข้อบทอื่นอีก 4 ข้อที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้สนธิสัญญาที่ไม่จำกัดระยะเวลา การจัดการประชุมเพื่อทบทวนสนธิสัญญา (review conference) กระบวนการในการให้สัตยาบันและผู้เก็บรักษาสนธิสัญญา (depository) และความน่าเชื่อถือของต้นฉบับ

ตามบทบัญญัติมาตรา 1 ของสนธิสัญญา ขอบเขตของสนธิสัญญานี้นำไปใช้ได้ในการที่เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ทางการทหารซึ่งก็คือในกรณีที่มีข้อพิพาททางอาวุธ (armed conflict) ระหว่างรัฐภาคี ดังนั้นแล้วสนธิสัญญานี้จะไม่นำไปใช้ในการกรณีที่ผลของการกระทำเกิดขึ้นใน

ก. ดินแดนของรัฐที่เป็นผู้กระทำ ซึ่งผู้ได้รับผลกระทบนั้นเป็นพลเมืองของรัฐดังกล่าว

ข. ดินแดนของรัฐซึ่งไม่ได้เป็นภาคีของสนธิสัญญา

ค. บริเวณที่อยู่นอกเหนือเขตอำนาจของรัฐใดๆ เช่น ในทะเลหลวง ยกเว้นแต่จะสร้างความเสียหายต่อเรือของรัฐภาคีในทะเลหลวง¹

1.2 ข้อห้ามและข้อจำกัดการใช้อาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพ

1.2.1 ข้อห้ามทั่วไปในการใช้อาวุธ

(ก) กฎเกณฑ์การห้ามใช้อาวุธที่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บหรือทุกข์ทรมานเกินจำเป็น (Weapons of a nature to Cause Superfluous Injury or unnecessary Suffering)

หลักการพื้นฐานของเรื่องวิธีการและวิถีทางในการสู้รบนั้นเป็นหลักการตาม มาตรา 35 API คือ การสู้รบไม่อาจกระทำได้โดยปราศจากข้อจำกัดใดๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องไม่ใช้อาวุธและวิธีการในการสู้รบที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานเกินจำเป็น²

¹ Yoram Dinstein, The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict, (Cambridge : Cambridge University Press, 2004), pp.180-181.

² Article 35 API Basic Rules

1. In any armed conflict, the right of the Parties to the conflict to choose methods or means of warfare is not unlimited.

2. It is prohibited to employ weapons, projectiles and material and methods of warfare of a nature to cause superfluous injury or unnecessary suffering.

หลักการดังกล่าวนี้เป็นหลักการห้ามใช้อาวุธและวิธีการในการสู้รบที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานเกินจำเป็น ดังนั้นหลักการนี้จึงห้ามการใช้อาวุธซึ่งเป็นอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูงทุกประเภท เพราะอาวุธที่เป็น Weapons of Mass Destruction : WMD นั้นย่อมก่อให้เกิดผลร้ายที่ทุกข์ทรมานเกินความจำเป็น (superfluous injury or unnecessary suffering) โดยคำว่า “ก่อให้เกิดผลร้ายที่ทุกข์ทรมานเกินความจำเป็น” นี้หมายความว่ากฎหมายระหว่างประเทศนั้นห้ามการใช้อาวุธที่เพิ่มความทุกข์ทรมานเกินจำเป็นโดยไม่ได้เพิ่มความก้าวหน้าและประโยชน์ทางการทหารหรืออาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่าเป็นกรณีที่ส่งผลร้ายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้มากกว่าการบรรลุผลในการโจมตีเป้าหมายทางทหาร³ ที่สำคัญต้องพิจารณาโดยใช้หลักความได้สัดส่วน (proportionality) ประกอบในเรื่องวิธีการใช้อาวุธด้วย ในทางปฏิบัติของการปรับใช้หลักการดังกล่าวมักใช้ไปในทางที่เป็นการหาจุดกึ่งกลางระหว่างเรื่องมนุษยธรรมกับความจำเป็นทางการทหาร แต่ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อพิจารณาโดยอาศัยเรื่องมนุษยธรรมนั้นไม่ว่าพิจารณาในทางใดก็ตาม การซึ่งน้ำหนักประโยชน์ระหว่างชีวิตและความอยู่รอดของประชาชนกับประโยชน์ทางการทหาร ชีวิตและความอยู่รอดของประชาชนย่อมมีน้ำหนักที่มากกว่าอย่างชนิดที่ว่าหากเป็นกรณีเพียงเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ทางการทหารแต่ต้องคร่าชีวิตของประชาชนหรือเพิ่มความทุกข์ทรมานเกินจำเป็นแค่เพียงเล็กน้อย การกระทำดังกล่าวในความเห็นของผู้เขียนก็เป็นการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

(ข) กฎเกณฑ์ในการจำกัดอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง

จากหลักการและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับข้อจำกัดด้านปัจจัยและอาวุธในการสู้รบที่ว่าการสู้รบไม่อาจกระทำได้โดยปราศจากข้อจำกัดใดๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องไม่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานเกินจำเป็น อีกทั้งยังต้องไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายโดยไม่มีการแบ่งแยกระหว่างพลรบและพลเรือน ดังนั้นรัฐทั้งหลายจึงพร้อมใจกันจำกัดวิธีการใช้อาวุธ สำหรับอาวุธบางประเภทเพื่อให้การทำสงครามมิใช่กิจกรรมที่โหดเหี้ยมป่าเถื่อน และห้ามการใช้อาวุธบางประเภทที่จะส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงถึงชีวิตและทรัพย์สินพลเรือนด้วย ข้อจำกัดเกี่ยวกับอาวุธที่ใช้ในสงครามนั้นมีวิวัฒนาการไปตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านอาวุธ ซึ่งทวีความร้ายแรงและเพิ่มอำนาจในการทำลายล้างมากขึ้นตามลำดับ ซึ่งสมควรวิเคราะห์ตามความร้ายแรงของ

3. . It is prohibited to employ methods or means of warfare which are intended, or may be expected, to cause widespread, long-term and severe damage to the natural environment

³ Yoram Dinstein, *supra* note 1, pp.58-59.

อาวุธ ภัยคุกคามในการจำกัดอาวุธที่มีอาวุธร้ายแรงก็เนื่องมาจากเหตุผลทางด้านมนุษยธรรมที่ต้องการคุ้มครองเหยื่อ และเหตุผลที่ว่า การใช้อาวุธที่มีอาวุธทำลายล้างสูง เหล่านี้ไม่สามารถจำกัดเป้าหมายผลของการโจมตีได้อย่างแน่นอน การใช้อาวุธประเภทนี้จึงเป็นการโจมตีแบบไม่เลือกหน้าและก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานเกินจำเป็น

นิยามของอาวุธที่มีอาวุธทำลายล้างสูง คณะกรรมาธิการ ลดอาวุธแห่งสหประชาชาติ (CCD) ได้ให้คำนิยามคำว่า “อาวุธที่มีอาวุธทำลายล้างสูง :WMD” ว่า อาวุธที่มีอาวุธทำลายล้างสูงนี้รวมถึงอาวุธปรมาณู อาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพและอาวุธชนิดอื่นที่ได้รับการพัฒนาในอนาคตซึ่งก่อให้เกิดผลการทำลายล้างเช่นเดียวกับระเบิดปรมาณูและอาวุธชนิดอื่นๆที่ได้กล่าวมาข้างต้น⁴ อาวุธที่มีอาวุธทำลายล้างสูงนั้นอาวุธที่เป็นอาวุธหลักก็คือ อาวุธนิวเคลียร์ การพิจารณาว่าอาวุธชนิดใดเป็นอาวุธที่มีอาวุธทำลายล้างสูงนั้น สามารถพิจารณาได้จากลักษณะทางกายภาพในเรื่องของขนาดและขอบเขตของผลการทำลายล้าง โดยเหตุที่ใช้อาวุธที่มีอาวุธทำลายล้างสูงเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายระหว่างประเทศก็เนื่องจากการใช้อาวุธดังกล่าวนี้เป็นกรณีของวิธีการและวิถีทางในการทำสงครามอันเป็นการโจมตีแบบไม่เลือกเป้าหมายซึ่งขัดต่อหลักการพื้นฐานเรื่องการห้ามโจมตีเป้าหมายพลเรือน ด้วยเหตุนี้เองทำให้อาวุธที่มีอาวุธทำลายล้างสูง (WMD) นั้นแตกต่างจากอาวุธชนิดอื่นๆที่จะมีเป้าหมายของการโจมตีที่ “กองทัพบ” หรือ “พลรบ”

1.2.2 ข้อห้ามเฉพาะในการจำกัดการใช้อาวุธ (specific weapons) : กฎเกณฑ์ในการจำกัดการใช้อาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพ

ข้อห้ามเฉพาะในการจำกัดการใช้อาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพนั้นเริ่มต้นมีการกำหนดไว้ตั้งแต่ในพิธีสารเจนีวาว่าด้วยการห้ามใช้แก๊สที่ทำให้หายใจไม่ออก แก๊สพิษ หรือแก๊สชนิดอื่นๆ และการใช้สารชีวภาพในการทำสงคราม ค.ศ. 1925 (The Protocol for the use in War of Asphyxiating, Poisonous or Other Gases and Bacteriological Methods of Warfare 1925) ซึ่งต่อมาภายหลังทั้งอาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพได้มีอนุสัญญาออกมาใช้บังคับเป็นการเฉพาะกับอาวุธทั้งสองประเภทคือ ส่วนของอาวุธ ชีวภาพบัญญัติไว้ตามหลักเกณฑ์ในอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามการพัฒนา การผลิตและการสะสมอาวุธชีวภาพ อาวุธที่เป็นสารพิษ และการห้ามทำลายล้างด้วยอาวุธเหล่านั้น ค.ศ. 1972 (Convention on the Prohibition of the

⁴ ซึ่งในสนธิสัญญาดังกล่าวนั้นสมาชิกชาติใหญ่แห่งสหประชาชาติก็ได้ให้คำนิยามไว้ในความหมายเช่นเดียวกัน

Development, Production and Stockpiling of bacteriological (Biological) and Toxin Weapons and on their Destruction 1972)และในส่วนของอาวุธเคมีนั้นบัญญัติไว้ตามอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามพัฒนา ผลิต สะสม และใช้อาวุธเคมีและว่าด้วยการทำลายอาวุธเหล่านี้ ค.ศ. 1993 (The Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and their Destruction 1993)

(ก) หลักการห้ามใช้อาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพ

หลักการตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพหรือ BWC นั้นไม่ได้กำหนดบทบัญญัติอย่างชัดแจ้งถึงการห้ามใช้อาวุธชีวภาพ หากแต่ในอารัมภบทนั้นอนุสัญญายืนยันถึงพันธกรณีของรัฐตามพิธีสารเจนีวาว่าด้วยการห้ามใช้แก๊สและการใช้สารชีวภาพในการทำสงคราม ค .ศ. 1925 ซึ่งตามพิธีสารเจนีวา ค.ศ. 1925 ได้บัญญัติห้ามการใช้อาวุธชีวภาพไว้แล้ว แต่ตามมาตรา 1 ของอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพก็กำหนดพันธกรณีใน การการห้ามพัฒนา ผลิต และสะสมอาวุธเคมี และอาวุธชีวภาพ รวมทั้งการใช้สารชีวภาพไปในทางการทหารซึ่งย่อมหมายความว่า เป็นการห้ามใช้อาวุธชีวภาพไม่ว่าในสถานการณ์ใดนั่นเอง

ส่วนหลักการห้ามใช้อาวุธเคมีตามอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี หรือ CWC นั้นรัฐภาคีมีพันธกรณีตามอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีบัญญัติไว้ตามมาตรา 1(b) ซึ่งกำหนดหลักการห้ามใช้อาวุธเคมี และมาตรา 1 (c) ที่กำหนดว่าห้ามไม่ให้รัฐภาคีกระทำการใดที่เป็นการเตรียมการทางทหารเพื่อใช้อาวุธเคมี

(ข) หลักการห้ามพัฒนา ผลิต และสะสมอาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพ

หลักการตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพกำหนดไว้ดังนี้

มาตรา 1 รัฐภาคีรับที่จะไม่พัฒนา ผลิต สะสม หรือจัดหาในทุกๆสถานการณ์ซึ่ง

1. จุลชีพหรือสารชีวภาพ หรือสารพิษ ไม่ว่าจะจะมีแหล่งกำเนิดหรือกระบวนการผลิตอย่างไรก็ตามซึ่งไม่ได้ใช้เพื่อการรักษาโรคหรือไม่ได้ใช้ไปในทางสันติ

2. อาวุธ เครื่องมือ หรือเครื่องส่งที่ออกแบบเพื่อใช้สารชีวภาพหรือสารพิษนั้นโดยมุ่งหมายเพื่อเป็นอาวุธหรือมุ่งหมายเพื่อใช้ในการขัดกันทางกำลังทหาร⁵

⁵ Article I

Each State Party to this Convention undertakes never in any circumstances to develop, produce, stockpile or otherwise acquire or retain :

หลักการห้ามพัฒนา ผลิต และสะสมดังกล่าวนี้ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากเหตุผลที่ต้องการควบคุมและจำกัดสารเคมีและสารชีวภาพที่อาจใช้เป็นอาวุธในการสู้รบ แต่อีกเหตุผลหนึ่งก็เป็นเรื่องความปลอดภัยและเหตุผลที่เกี่ยวกับทางด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากหากมีการพัฒนาหรือสะสมสารเคมีชีวภาพในปริมาณมากแล้วเกิดการอุบัติเหตุรั่วไหลของสารดังกล่าวจะส่งผลร้ายแรงทั้งต่อประชากรและสิ่งแวดล้อมดังเช่นกรณี The Sverdlovsk Incident ซึ่งเป็นกรณีที่เกิดโรคระบาดขึ้นที่สหภาพโซเวียตในเดือนเมษายนปี ค.ศ. 1979 ในช่วงนั้นเกิดการระบาดของเชื้อโรคแอนแทรกซ์ขึ้น ที่เมือง Sverdlovsk โดยมีสาเหตุมาจากการรั่วไหลของสปอร์แอนแทรกซ์จากโครงการวิจัยและพัฒนาอาวุธ ชีวภาพ ทำให้มีคนเสียชีวิตกว่าพันคน ซึ่งทางสหภาพโซเวียตก็ยืนยันการปฏิเสธว่า เหตุการณ์การระบาดดังกล่าวไม่ได้มีสาเหตุจากการรั่วไหลของโครงการวิจัยและพัฒนาอาวุธชีวภาพ หากแต่การระบาดนี้เกิดจากการบริโภคเนื้อวัวและเนื้อแกะที่ปนเปื้อนเชื้อแอนแทรกซ์ซึ่งลักลอบจำหน่ายในตลาดมืด และที่สำคัญสหภาพโซเวียตไม่อนุญาตให้มีการตรวจสอบจากคณะกรรมการตรวจสอบใดๆจากภายนอกประเทศ แต่สหรัฐอเมริกา ก็ยืนยันว่าสาเหตุของการระบาดนั้นมาจากการรั่วไหลอันเนื่องมาจากการทดลอง จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1992 ประธานาธิบดีบอริส เยลซิน ให้สัมภาษณ์ยอมรับถึงเรื่องการระบาดของเชื้อแอนแทรกซ์นั้นว่าเกิดจากอุบัติเหตุการรั่วไหลของสปอร์เชื้อแอนแทรกซ์จากห้องทดลองวิจัยอาวุธชีวภาพ และยอมรับว่าในอดีตโซเวียตลักลอบวิจัย พัฒนา และผลิตอาวุธชีวภาพมาอย่างต่อเนื่อง แต่ปัจจุบันได้ทำลายและล้มเลิกโครงการอาวุธชีวภาพเหล่านี้ไปหมดแล้ว⁶

ข้อห้ามตามอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีชีวภาพนี้ไม่ได้เป็นข้อห้ามเด็ดขาดคือไม่ได้ห้ามในกรณีที่เป็นการนำไปใช้ในทางสันติ อนุสัญญานี้ยังอนุญาตให้รัฐภาคียังสามารถพัฒนาผลิตสะสมสารชีวภาพ สารเคมีและสารพิษได้ในกรณีที่เพื่อใช้ในการทางการแพทย์ เช่นการวิจัยและพัฒนาเพื่อ

1. microbial or other biological agents, or toxin whatever their origin or method of production, of types and in quantities that have no justification for prophylactic, protective or other peaceful purposes;

2. weapons, equipment or means of delivery designed to use such agents or toxins for hostile purpose or in armed conflict.

⁶ Charles C. Flowerree, "Chemical and Biological Weapons and Arms Control", Encyclopedia of Arms Control and Disarmament, Vol. II, (Macmillan Publishing Company, 1993), pp.1006-1008.

การป้องกันและรักษาโรค ผู้เขียนเห็นว่าหลักการข้อห้ามตาม อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพนี้ยังมี “ช่องโหว่” ที่รัฐสามารถยกข้ออ้างเรื่องการดำเนินกิจกรรมต่างๆภายในรัฐเกี่ยวกับสารชีวภาพว่าเป็นกรณีที่เป็นการนำไปใช้ในทางสันติ โดยพิจารณาจากอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพนั้นไม่มีบทบัญญัติที่เป็นมาตรการในการตรวจสอบยืนยันว่ากิจกรรมของ รัฐที่พัฒนาสารชีวภาพนั้นเป็นไปในลักษณะที่ใช้ในทางสันติ รัฐไม่มีพันธกรณีตามอนุสัญญาที่ต้องเปิดเผยปริมาณหรือชนิดของสารชีวภาพที่ครอบครอง รวมถึงกิจกรรมการวิจัยและพัฒนาของรัฐ ทั้งนี้ในมุมมองทางวิทยาศาสตร์การแพทย์นั้นการแยกแยะความแตกต่างในส่วนของคุณลักษณะกิจกรรม การทดลองหรือหน่วยงานทดลองวิจัยและพัฒนาที่ตื้นเขินนั้น ก็เป็นการยากที่จะสามารถแยกถึงความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาสารชีวภาพว่าเป็นไปเพื่อใช้ในทางสันติอย่างแท้จริงหรือเป็นกิจกรรมที่แฝงด้วยความมุ่งหมายเพื่อการใช้ในทางการทหาร⁷

(ค) หลักการห้ามจำหน่ายถ่ายโอนอาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพ สารหรือสารพิษ ที่มีไว้เพื่อผลิตอาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพ

หลักการที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งเป็นการช่วยควบคุมและจำกัดอาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพของอนุสัญญาห้ามอาวุธ เคมีและอาวุธชีวภาพก็คือบทบัญญัติซึ่งกำหนดให้รัฐมีพันธกรณีห้ามจำหน่ายถ่ายโอน อาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพ สารชีวภาพและสารพิษดังกล่าว บทบัญญัตินี้เป็นมาตรการที่จำกัดและควบคุม การแพร่กระจายของสารเคมีชีวภาพและอาวุธเคมีชีวภาพ แต่มาตรการนี้ส่งผลกระทบต่อด้านอุตสาหกรรมทำให้ในทางปฏิบัติยากต่อการจำกัดและควบคุมสารเคมีชีวภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ในอุตสาหกรรมยา ทั้งนี้เนื่องจากสารเคมีชีวภาพบางชนิดมีลักษณะที่ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ได้หลายประการในเวลาเดียวกัน (dual-use) ซึ่งกรณีนี้การจำหน่ายถ่ายโอนแม้ว่าจะเหมือนเป็นการใช้เพื่อทางสันติแต่วัตถุประสงค์ที่แท้จริงอาจเป็นไปเพื่อใช้ในทางการทหารก็เป็นได้

(ง) หน้าที่ในการทำลายอาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพหรือเปลี่ยนไปใช้ในทางสันติ

หลักการที่สำคัญซึ่งเป็นมาตรการในการลดอาวุธตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพก็คือพันธกรณีตามอนุสัญญาที่กำหนดหน้าที่ของรัฐภาคีในการทำลายอาวุธชีวภาพหรือเปลี่ยนไปใช้ในทางสันติ ซึ่งตามอนุสัญญากำหนดให้ทำภายใน 9 เดือนหลังจากหลังจากที่อนุสัญญามีผลใช้บังคับ นอกจากนี้ในการดำเนินการทำลายนั้นต้องมีการวางมาตรการป้องกันหรือระมัดระวัง

⁷ Jozef Goldblat, “The Biological Weapons Convention An Overview”, *International Review of The Red Cross*, No. 318, pp.254-255 (May-June 1997).

ล่วงหน้าเพื่อความปลอดภัยของประชากรพลเรือนและสิ่งแวดล้อม ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นเพียงประเทศเดียวที่ประกาศว่า สารชีวภาพที่ครอบครองและสะสมไว้เพื่อใช้ในการทางทหารนั้นได้ถูกดำเนินการทำลายและเปลี่ยนไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์ คงเหลือไว้เพียงแต่สารชีวภาพเพียงเล็กน้อยที่ใช้ในการทดลองเพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันตนเอง อย่างไรก็ตามก็ตีประเทศอื่นไม่ได้มีการออกมาประกาศถึงการลดและกำจัดอาวุธชีวภาพดังเช่นสหรัฐอเมริกา คงมีแต่เพียงบางประเทศอย่างเช่นประเทศอังกฤษซึ่งกล่าวว่าไม่ได้มีการครอบครองหรือสะสมอาวุธชีวภาพไว้แต่อย่างใด หรือกรณีของสหภาพโซเวียตที่กล่าวว่าตนไม่ได้ครอบครอง สะสมหรือกระทำการใดๆที่ต้องห้ามตามอนุสัญญาเคมีชีวภาพ

กิจกรรมที่เป็นการใช้สารเคมีหรือสารชีวภาพไปในทางสันติ ได้ แก่วัตถุประสงค์ในการนำมาใช้นั้นเป็นการใช้ด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การวิจัย การแพทย์ หรือเภสัชกรรม

2. กลไกทางกฎหมายในการดำเนินการตามอนุสัญญา

2.1 องค์การห้ามอาวุธเคมี (OPCW)

องค์การห้ามอาวุธเคมี (Organization For The Prohibition of Chemical Weapons or OPCW)เป็นหน่วยงานซึ่งตั้งขึ้นตามอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีเพื่อดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการควบคุมและจำกัดอาวุธเคมี รวมทั้งการตรวจสอบพิสูจน์ยืนยันตามอนุสัญญา ซึ่งมีหน้าที่ในการควบคุมดูแลปฏิบัติให้เป็นไปตามอนุสัญญา และดำเนินการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐในการลด ควบคุม และจำกัดอาวุธเคมี โดยองค์การห้ามอาวุธเคมีนี้มีรัฐภาคีของอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีเป็นสมาชิกขององค์การ กลไกในการดำเนินงานขององค์การนั้นประกอบไปด้วยหน่วยงานในองค์การ ที่ประชุมรัฐภาคี(Conference of the State Parties) คณะมนตรีบริหารองค์การ (Executive Council) และสำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการ (Technical Secretariat)

การดำเนินงานขององค์การตามอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีนั้นที่ประชุมรัฐภาคีนั้นต้องมีการประชุมเพื่อทบทวนการปฏิบัติการตามอนุสัญญา ทบทวนพัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่อาจมีผลกระทบต่อดำเนินการตามอนุสัญญา ส่วนอำนาจหน้าที่ของคณะมนตรีบริหารองค์การนั้นเป็นหน่วยงานบริหารองค์การซึ่งต้องกำกับดูแลกิจกรรมต่างๆของสำนักงานเลขาธิการฝ่ายวิชาการ ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานระดับชาติ ติของแต่ละรัฐภาคี และให้ความสะดวกในการปรึกษาหารือ รวมทั้งความร่วมมือระหว่างรัฐภาคีเมื่อมีการร้องขอ โดยเฉพาะอย่าง

ยิ่งเรื่องการที่รัฐภาคีใดไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีตามอนุสัญญา เพื่อให้มีการตรวจสอบ พิสูจน์ยืนยัน สถานที่หรือที่ตั้งที่มีการร้องขอ โดยอาจดำเนินการตั้ง คณะผู้ตรวจการหรือผู้สังเกตการณ์เพื่อตรวจสอบ หน้าที่และบทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งขององค์การห้ามอาวุธเคมีก็คือการส่งเสริม และจัดให้มีการร่วมมือเพื่อช่วยเหลือและป้องกันอาวุธเคมีโดยการแลกเปลี่ยนเครื่องมือ ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับวิธีการป้องกันอาวุธเคมีได้อย่างเต็มที่เท่าที่เป็นไปได้

2.2 องค์การสหประชาชาติ (United Nations)

องค์การสหประชาชาติ ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ. 1945 ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคง ระหว่างประเทศ การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน การเคารพในหลักความยุติธรรมและกฎหมายระหว่างประเทศ การส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมในประชาคมโลก ตลอดจนส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ องค์การสหประชาชาติมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา องค์การสหประชาชาติประกอบด้วยองค์กรหลัก 6 องค์กร คือ สมัชชา (General Assembly) คณะมนตรีความมั่นคง (Security Council) คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม (Economic and Social Council) คณะมนตรีภาวะทรัสตี (Trusteeship Council) ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice) และสำนักเลขาธิการ (Secretariat) ซึ่งต่างมีบทบาทหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ นอกจากนี้องค์การนี้ยังประกอบด้วยทบวงชำนาญพิเศษ 16 องค์การ

เนื่องจากความพยายามในการจัดตั้งองค์การห้ามอาวุธชีวภาพเมื่อการประชุมเจรจาเพื่อทบทวนอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพหลายครั้งที่ผ่านมาไม่ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้เพราะสาเหตุเรื่องการที่ไม่อาจหาข้อสรุปเรื่องมาตรการตรวจสอบและพิสูจน์ยืนยัน จากข้ออ้างของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ไม่ยอมรับร่างพิธีสารจัดตั้งองค์การห้ามอาวุธชีวภาพด้วยเหตุ ผลที่ว่า บทบัญญัติที่กำหนดมาตรการให้ตรวจสอบ พิสูจน์ยืนยันหรือเปิดเผยถึงสารชีวภาพที่ครอบครอง และสถานที่ซึ่งพัฒนาและวิจัยสารชีวภาพนั้นมีความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาและอุตสาหกรรมยาและสารชีวภาพของสหรัฐอเมริกา⁸ แต่ทั้งนี้บทบัญญัติตามร่างพิธีสาร

⁸ Lisa Tabassi and Scott Spence , “The Organization For The Prohibition of Biological Weapons”, in Peter J. Van Krieken (ed.), The Hague : Legal Capital of the World, (T .M.C. Asses Press, Hague, 2005), p.498.

ดังกล่าวก็ไม่มี ความ แน่ชัดใน ส่วน บทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการตรวจสอบพิสูจน์ยืนยัน และกิจกรรมบางอย่างใน ส่วนของการดำเนินการเกี่ยวกับสารพิษหรือสารชีวภาพนั้นอาจถูก ตรวจสอบได้ภายใต้บทบัญญัติอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีโดยคณะผู้ตรวจการณ ขององค์การห้าม อาวุธชีวภาพอยู่แล้ว

แต่อย่างไรก็ตาม มองค์การที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งอีกองค์การหนึ่งก็คือ องค์การ สหประชาชาติซึ่งอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพได้บัญญัติให้รัฐภาคีที่พบว่ารัฐภาคีอื่นใดกระทำการ อันเป็นการละเมิดพันธกรณีตามอนุสัญญาห้ามอาวุธเคมีสามารถร้องเรียนโดยทำคำร้องพร้อม พยานหลักฐานที่ยืนยันถึงการกระทำ เช่นว่านั้นไปยังคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ และให้อำนาจคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติในการดำเนินการตรวจสอบถึงการกระทำ ของรัฐที่ละเมิดพันธกรณีตามอนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ⁹

นอกจากนั้นในการตรวจสอบการกระทำที่ อ้างว่าเป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติใน อนุสัญญา ENMOD นั้น อนุสัญญานี้ได้จัดให้มีกลไกในการตรวจสอบการกระทำดังกล่าวโดยให้ เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) ในการที่จะสอบสวนหา ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการละเมิดต่อพันธกรณีในบทบัญญัติของอนุสัญญาตามที่ถูกละเมิดขึ้นอ้างโดยรัฐ ภาคี¹⁰

⁹ Article 6 of the BWC Convention 1972.

¹⁰ Article 5 of the ENMOD Convention 1976.